

درگاه

اون بش کونده بر نشر اولنور علم و صنعت مجموعه سی

ه کانون نانی ۳۳۹

نومرو : ۲۲

ایده‌چی سنه: دردنجی جلد

استانبولك اوزن بش كوني

لسانزه داتر

توركه نيك مثبت و منفي غايه لري - يكي اسلامي اخلاق : « فكريات »
و « مفكروريات »

ضيا كوك آلبك « كوچوك مجموعه » نك صوك
نسخه لرلندن برنده توركه نيك منفي مثبت غايه لرلندن
بخت ايدهرك دييورك :

« بعضيلري يكي توركه يي يالكنز منفي غايه لره
مالاك ظن ايدرلر . لسانزده فضله بر جوق كلهلر ،
تركيلر ، ادا تارلر وار . يكي توركه بوفضله عنصرلر
لسانزدهن چيقاريله سي ايستدر ، بوهدف ، يكي
توركه نيك يالكنز منفي غايه سيدر ، فقط يكي توركه نيك
غايه لري يالكنز بومني همدفن عبارت صانيلما ايدر .
چونكه ، يازي لسانزده خسته لني يالكنز فضله كلهلر ،
تركيلري ، ادا تارلر حاوي اولاسي دكلدر ، خسته لني
بوندن عبارت اوله يدي ، بو فضله عنصرلر آتمله
لسانزده قولايجه نداوييه موقق اولاييليردك ،
حال بوكه يازي لسانزده ايكينجي بر خسته لني ده بر جوق
كله لرلنك اكسيك بولوم سيدر . اوحالده لسانزده
تام بر نداويي ، بوكسيك كلهلر علاومه سنده
محتاجدر . ايشته ، يكي توركه نيك مثبت غايه سي ده
بوكسيك كلهلر آرانوب بولوم سي ولساني عضويتزده
برلي يرته قونوله سيدر .

ياز لسانزده فضله اولان كلهلر ، هيچ بر
احتياجه تقابل ايتمين عربي ، فارسي كلهلر . مثلاً
« كيجيه » كلهلر واركن ، « شب » و « ايل »
كله لرته نه احتياجه واردر ؟ فقط ، بعضي عربي و فارسي
كله لره واردره توركه لري آرتق قوللايلير :

بر بوش قالدي . بابام مضطربانه طباغي ايتدي ، آتتم
بوش قالان يره باقيوردي و تيريه رك :

— زاولالي ياوروجاق ، ديدى . صوك زمانلرته
آرتق بني طاييوردى . نوبت آراسنده بر عسكر
صايقلايوردى .

بو سفر بنده قاشيني دوشوردم آكلايوردم كه
وتيزايه عسكري ورمك ايجاب ايدورموش .
وتيزانك ، تولومنه قادار صادق قالدني مشين
عسكر ، ايشته يكرى سنه صوكرا قارشيمده
ديكيلاوردى .

بن حياتله حسابي تنظيم ايدنلردن دكلم ، لكن
وتيزا ايله بر كره داها قارشيه كلوبده كوزل
عسكري اوكا اوزاتق ، و :

— آل ، وتيزاجم ! سنك اولسون همده
ابدآ !!

ديهيلدك ايچين استقبالدن بكلديكم هر شي
منونيتله فدا ايدرم .

ناتلي : علي غالب

ييلمه هانكي شيطان بني دورتدي ، فقط او طليه
كبرنجيه عسكريمي يلكمك آتته صوقدم ، باره قاشي
آشدم ، قيره دوغرو فيرلادم . و آتنيق اوزاقده
يالكنز باشمه ، سوكودلر آتنده بولونجه تحت امنيتده
اولديني حس ايتدم . اوزون مدت ايرماغك كنارنده
دولاشدم . آم بو وتيزا يوقى ! يالكنز مكته
كيتمه مكله قاليور . بوتون كون شكرله ييور ، برده
اوسته لك عسكريمي ايسته يور .

كيجه اولويوردى . يالكنز قورقه باشلادم ،
قيزيل سوكودلر آلاجا قارا كلكده بكا انسان خيالي
كي كورونويوردى .

قولونمك آتنده عسكرم ايله اومه كلدكيم زمان
بويوك آتتم اولوده ساكت ودالدين اولويوردى .
آلونك اوستنده باراهلر وكيجه پروانه لري اوچو -
شيوردى . آي كلسياك قوله لري آراسنده يوكسليور
وغوتيك طرزي كرلر ، غريب ترينبات بويولي بر
آيديناق ايچنده يوزويوردى .

جوار قشله لرلندن برنده يات بوروسي چالدي .
بو حزنلي سس يوره كه چوكدى .

بجا بو مشين عسكري وتيزايه كوندرملي مي ؟
كيجه توحاف بر روي كوردم : چاليني ساعتك
باغچه سنده كز ينيوردم ، باشك اوستنده كلهك اوچقده
بر دوامدى . فسقه دن صوفيشقير يور . چالني چالنيوردي .
فقط كيتاره چالان شواليه بم عسكردى ، بخرمدن
باشيله اشارت ايدن ده قارده شم وتيزا ايدى .

صيهير ايارق اويايدم ، قورقو ايچنده قاريولدن
بره آتلادم ... او طده موم متصل يانيوردى .

— بويوك آتته ؟
— نه وار ، ياوروم ؟
— عسكري !! عسكري كاشكه وتيزايه
ويرسه يدم .

بويوك آتتم شفتله بني اويدى ، كوزياشلرني
ضبط ايدرك :

— ياوروم ، ديدى ، وتيزا جنته كيتدى .
آرتق او ملك اولدى .

خاطرلره بوراده سيلنيور . نه حس ايتديكي
تخطرايدم . يورم . يالكنز شوني خاطرلا يوردم كه كندني
اوده بولدم . آلولايانچي كيسه لره دولوايدى . بونلر
فيصلي ايله قونوشويورلر ، اوكرده دوران باقر
تا بوته باقيورلردي . ختمى چيچكلرينك قوقوسنه موم
ونود آغايي قوقولر قارشويوردى . راهب خفيف
سسه اوقويور ، ودامده تونه بن قوسرولر كه هولر
ايشيد يايوردى .

بن حصير شايقه مه ديكيان سپاه شريده باقيور ،
آغزيمده ايسير ييور ، آغلايوردم . چونكه كورويور -
دم كه آتتم آغلايوري . كندى تولوكي صاري
ايدى . وقت وقت كوكسندن بر خيچقيرق قويور ،
اوزمان اختلاج ايله آلي صيقيوردى ، ظن ايدويوردم كه
قيامت قواچقدي .

ايرتسي كوني صوفرايه اولورديغين زمان بر

يلاماشدى ، بنده بر طوقات ييدم . بونك ايچين عيتمك
حكيم يوقدى ، عسكر بكا عانددي .
بن بويله عاكه ايتدم . نتيجه ده غوغا چيقدى .
وتيزا عسكريمي مغروران آيالريكم دينه فيرلاندى :
— آل ايشته ، بكا لزوي يوق .

بو آتندن اعتباراً خزينه مي داها بويوك قيصقناچاقله
محافظه ايتدم . وتيزانك نظر ندمكي قيمتي ، بم ايچين ده
قيمتي آرتديزيوردى . مكته كيدر كن ده يا بايو
اوله سنه ، يا خود بر موييلا آتته اهمام ايله صاقلاردم .
فقط هر شيته رنما مينى مينى آلرك عسكركي
آزاديغني عقادن چيقارمازدم . نه ايسه ابي بر ير
بولدم .

زاولالي وتيزا ! بوتون عمرى بر آل باره قارى
قادر يله سورمدى . مع مافيه آرزونك مرارتلرني
طامنايه كافي كلدى .

وتيزا بر دنبره خسته لاندى .
اعتراف ايدرم كه غبطه ايتدم . خسته لدن داها
لطيف بر حال طاييوردم . سزي ياتاغه ياتيريرلر ،
باشكزي صارادرلر ، ياصديغه دايارلر ، آتته كز باياكز
سزي اويوتورلر ، و ، انسان بر آزده پرهيزكارلني
ايدرسنده در عقب شكرله لر ، خورمالر ، پورتقالر
كلير .

بزي آييرمي ايچين ، بني بويوك آتتمك اويته
يرلشدرديلر .

او ، بزم اولودن ايكي غوتيك قوله سي كورونهن
كلسياه بك ياييندى . چاكارك اوغولنوسي جاملري
صارصاردي . ياتاق اوله سنك ديوارلرته جدى
نظري بكر ، اوزون كردانلي شاتو خانلري بكا
باقلارلدي . اك زاده سراق ايتديكم شي اسكي بر
غوغوقلي ساعتدي . آم بونه خارقه ايدى ؟ قادرانك
آتنده ، رقاص يرنده صاغدن صوله اوجان يالديزلي
بر كلهك واردى . ايكي سئون آراسنده بر شاتو
ايله حقيق بر باغچه ، بر فسقيه ، قرسزي لاله لر ، قويو
يشيل بر چلك بولنيوردى . باغچه ده باشنده توبلي
بر مغرى ، آنده كيتاره سي ايله براسپانيول شوواليه سي
طوريور وحرارتلي نظرله شاتونك قايلى بخرملرته
باقويوردى . ساعت باشي كنجيه ، ميخانيكي صورتده
باشي صالايان بر قادين كورويوردى . اوزمان شواليه
كيتاره سنه آيله وورمه ، فسقيه نك قيورملي جاي
دونمكه باشلار واسكي ، خوش بريسته دويولوردي .
وتيزادن بحث ايتكي اونوتويوردم .

بركون بويوك والده ديدى كه « زاولالي ياوروجق
فلاشمش ! » بنده ديدم كه :

— بك اعلا ، ديك كه فضله شكرله ويرمشر .
اوكلدن صوكرا خدمتي بزم كلدى . علاج
آلغه كيتديكي سويلدى . ديدى كه ، وتيزا بم
عسكريمي ايسته يورموش ، درحال آبي اوله جمش .
بن : — عسكريمي ايسته يور ؟ عسكريمي ها ؟
دور باقاييم ، نرهمه قوميشدم ؟ كيدم ده بوليم . ديه
ميدلاندتم .

آفادوليد اياك ارمني غزنه‌سی ازيرده ۱۸۴۰ سنه‌سنده (آرشالويس آزاراديان - آزارات غیری) نامی آلتنده بته بو (ده‌ده‌يان) طرفندن وجوده کتيرلشدي .

آزارات طاعنی بيلورسکيز . يازيدک شائنده باشي کولکرده ، يوکک ودهابتي برطاغدر . ارمنيلر بورايه بويوک برقيمت تاريخيه ويريورلر . بو کونکي ارمنستانده بيله قونياق قابريقه‌لری ، برچوق اوتل اسملری ، سوقاقلر هب بو نام آلتنده . . اياك غزنه‌يه ويريان بق اسم ارمنيلرک تعقيب ايدمچيکاري غايه حقه‌ده صريح بر معلومات ويريورلر . حالبوکه بز اولوردن مملکتک اک بحرانلي زماننده خارجه ناظري يايديک ، (نورادونکيان) افندي فی خاطر . لارسکيز . . بوساتي عثماني ناظري بويوک اک قاتي برارمني مليتچيسي وولي‌التمني تورک ماتک دشمنيدر . بو (آزارات غیری) غزنه‌سنده ترجيحاً دينه اهميت ويريادوردی .

برسته‌قادر انتشار انجمن ۱۸۴۱ ده‌قائم‌شدر . ۱۸۶۷ ده عيني مطبعه‌ده (ده‌ده‌يان) آروم‌ليان مامويان (شرق مطبوعاتی) نامی آلتنده الهيات تاريخ وادبياتدن باحت بويوک آياتي بر مجموعه نشر ايتشدي . باش مجرری (مامويان) ایدی ارمني ادبي محافنده معروف برغزنه ایدی . باباسنک وفاتندن صوکرا اوغلي دوام اينديرميشدی . . مجموعه دينه ايککنجي درجه‌ده بر اهميت ويره‌ک بوتون صيفه‌لرني ارمني تاريخ وادبياتنه حصر ايتشدي . اولرني نشر ايتک صورتيله کنج ارمني ادبيلرني فعاليتنه تشويق ايديبوردی . ۶۴ صيفه اوله‌رق انتشار ايديبوردی . ۶۰۰-۱۰۰۰ نسخه‌قادر چيقاردی .

تورک ارمنيلرنيک حرارتي مظاهراتيله ۱۷۶۷دن ۱۹۱۴ سنه‌سنده قادر انتشار انجمن وحرر عمومينک اعلانندن حکومت طرفندن ديگر ارمني غزنه‌لری کي قابليت‌شدي ، ۱۸۶۶ ده قدسده (سن‌زاق) منا - سترنده آياتي قله‌ريقل - تاريخي - ادبي (سيون) مجموعه‌سی تأسيس ايدلمشدي .

هيئت تحريرييه باباسلر تشکيل ايديبوردی . . . ۱۸۷۸ سنه‌سنده مجموعه‌نک اذاره‌سی افتتاح‌شش . مطبعه‌سی طاعنيامش ، نشریاتي تعطيل ايدلمشدي . ۱۸۵۷ سنه‌سنده وان جوارنده (واراق) ، مناسقرنده [آردزو واسبورقاتي - واسبورقان قارتالي] نامنده بر مجموعه چيقمشدي . . ارمنيلروان ولايته (اسبورقاتي) درلر . . اسه نظر دقتکزي جلب ايدرم . . يالکيز دينله مشغول اولسي لازم کان باباسلرک نه‌لرک مشغول اولديهي آ کلاشيلير . .

هرنسخه‌سی ۳۲ صيفه‌دن عبارتدي . الهيات کليسا وطنپرورلکي - اقتصاديات - تاريخ . . . شاپان تأثردرک ، وان ولايته اقتصادي استاد تستيق ماهيته اياک چيقان مجموعه بودر . ديگر صيفه‌لری ارمنستان تاريخي ، ارمني کاپسالي ، ديني مسئله‌لره منحصردر .

مسئول مدبری : مصطفى نهاد

علامتک تماميله تعيسي اولش اولور . چونکه ، اجتماعيات علمي . اجتماعي حادثه‌لرک سيلبرني ، فکيرلده‌کل ، اجتماعي شائيتي تشکيل ايدن اجتماعي مؤسسملر آراسنده آزار . اجتماعيکيلر ، اجتماعي حادثه‌لرک ناصيل اولديغني وناصل اوله‌جني آرادغلي حالده . فکريکيلر ناصل اوله‌سی لازم کلدیکيني تحري ايدلر .

ايدم‌تولوزنيک ايککنجي . قايالي « مفکوروليت » در . بولکه ، مفکورولر علمي مناسنددر . « قوست » ک « تجربه اقوام » ندم بويککنجي مننده قولاييلشدر بوندن باشقه ، بر سيستمک مفکوروياتي ، اوکا عائد مفکورولرک مجموعي مناسنده دلالت ايدر « قومونيزمک » ايدم‌تولوزيسي ، شکندمکي تعبير . « قومونيزمک مفکوروياتي » صورنده ترجمه ايدله‌ايدر . بز لساننده ، بويکک معنای آری آری کله‌له افاده ايدرسک ، فرانسه‌جه اولديهي کي ، التباسيله دوشمه‌يز . سن .

قوي نظر الير

مازنی قابلمشده . مطبوعه‌لرک اوريان برقونفرانسنده ارمني مطبوعاتی حقنده‌کی معلوماتي اهميتيه بناء (وراق) ريفتندن عينا آليورز :

افنديلر ! بوراده تاريخنکک آلمی بر نقطه‌سنده اشارت ايتک مجبوريندم صوک زمانله قادر ، حتی حال حاضرده بيله صاحابن ايرکن قاتان متعصب بر اوروپايانک اياک دوشونديکي شي ، تورکره ، اسلامله يکي برافترا ايجادبونک نشر وتعميمي ايجون يکي يکي واسطامل اختراع ايتکدر .

ايشته بوقويو وفاتي متعصب فکيرلرک مملکت‌مزدده يادايان خريستيان اقليتلرک چوق مظلوم وغيچم پروضعينده اولديغنه هان‌هان بوتون خريستياناي عاتلي ايتاندرميشدر . ذاتاً بويکک محيطيده نه قادر مساعدي ضعيف کوردکاري تورکيادمکندی اقتضادي منغلرني تأمين ايجون مداخله وساطتي احضار ايدن بويکک پروپاگاندا لر غرب باربارلرينکک ايشنه يارايوردی .

اسکي روسياتک باقالترده وعلی العموم تورکيادمکي فضولي خريستيان حاميلکي رواني درعبيده ايتسي‌ده بوقيليندر . افنديلر ! شيميديه قادر تورکيادمکي راحت يوزي کورمه‌ين ، ازيان ، خيربالاناز ، پارسيز قالان تورک‌عصری ایدی . کليسالرک بويولده اويناديبي رول حقنده فضله سوز سويله‌يه حکم . اوني هيکيز بيليرسکيز . کليسالرک دين کسومسي آلتنده اويناديبي مستنتا رولدن صرف نظره نشر ايتدکاري غزنه‌لر ومجموعه‌لره ايشا ايتدکاري خدمتلردن بر آز بحت ايدمچم .

اياک ارمني مطبعه‌سی ۱۸۳۵ سنه‌سنده ازيرده تأسيس اولونشدي . بوني بخاردن (ده‌ده‌يان) اسنده برسي استانبولدن کتيرتشي .

ايککنجي ارمني مطبعه‌سی ، ازيرده‌کنندن برقاج سنه صوکرا قدسده (سن‌زاق) ارمني مناسقرنده تأسيس ايدلمشدي ،

« شاهد ، آيينه ، خسته » کله‌لری کي . بولرک تورک‌کله‌لری اولان « طانيق ، کوزکو ، صايرو » کله‌لری جانيلاغني غائب ايدم‌لرک مستحانه حالته کيرميشدر . تولش کله‌لرک تکرار ديرنه‌سي قابل اولماديفندن آرتق بويکک مستحاث کله‌لر جانيلا تورک‌مزمه عودت ايدم‌مزلر . اوحالده ، بولکه‌لرک يرينه قائم اولش اولان عربي وفارسي کله‌لر ، لساننکک عضولری صيراسنه کچميشدر . بوندن باشقه ، تورک‌کله‌لری ده لساننده مستعمل اولقله برابر ، خصوصي بر معنا ايله اولوردن ايريلان عربي وفارسي کله‌لرک لساننکک ايجانسننددر . بويکک عربي وفارسي کله‌لری لسانندن آتورق برلرينه اسکی تورک‌کله‌لری قوتقي ايسنه‌نله (تصفيه‌جي) دينيلير . يکي تورک‌کله‌لر ، بويکک نقطه‌لرک تصفيه‌چيلره مخالفدرلر . عربي وفارسي ترکيلرله ادا تله‌کنجه ، يکي تورک‌کله‌لر بولرکک هپسي تورک‌کله‌دن آتق لزومنه قاندرلر .

يازی لساننده آتکيک اولان کله‌لرک ايکي قسدر : ۱- ملي تعبيرلرک يازي لسانی ، قونوشولان خلق لسانه اويغون دکله ملي دکادر . استانبولده و آفادولوده قونوشولان برچوق تعبير وتعبير مجموعملر واردرکک يازي لساننده قبالاييلير حال بويکک لساننکک ملي رنگينلکيني بولر تشکيل ايدر . بولرکک ياولاش ياولاش کشف ايديله‌لرک يازي لساننده آيينه‌سی لساننکک مايله‌شمه‌سي تأمين ايدر . ۲- بين‌الملل کله‌لر . بر ملت هانکي مدنيت زمزمه‌سنه ، هانکي بين‌الملليه منسوب ايسه ، اونک بوتون مفهوملرني افاده ايدم‌چک خصوصي کله‌لرک مالک اوله‌سی ده لازمدر . تورکر ، شيميدی اوروپا مدنيتنه کيردکارندن ، اوروپايي مفهوملری ، افاده ايدم‌چک کله‌لرک محتاجدرلر .

يکي داخل اولديغين مدنيتک فلسفي وعلمي اصطلاحلرينک تورک‌کله‌لر نقل وتبليغه محتاج اولديغيزي تکرارلين شيانک بونصاقلرقيسماً اکاله چاليشهرق بعض اصطلاحلر وضع ايديبور ، وفکريات ايله مفکورويات اصطلاحلری حقنده بروجه آتی فکريني بيلديريورز :

فرانسجه « ايدم‌تولوزی » کله‌سنک ايکي مناسي وار : فکيرلر علمي ، مفکورولر علمي .

بولکله‌ي ابتدا قولالانان « دشتوت‌دوتراسي » در . بونصفاکره کورده ، فکريات ، فکيرلرک سجه‌سندن ، قانولردن ، علامتيله اولان مناسبتدن وخصوصيله منشأندن بحث ايدر . قابليسي ، وولته‌ي ، غارا ، دونو « آدلی فيلسوفلر کندی کنديلرينه » ايدم‌تولوزيست : فکريات متخصمي « درلردی ، فقط بوتورلو دوشونوشنک ، شدتلي علميداري اولان « نابوليون » ايله « شاتوبريان » بولرک آلاي ايجين « ايدم‌تولوز : فکرياتي » آدني ويردگر . بو استمالکک نتيجه‌سي اوله‌رق ، « ايدم‌تولوزي » کله‌سي ، اجتماعي حادثه‌لره سبب اولق اوزره شائتي واقعه‌لری دکل ، مجرد وبوش فکيرلری قبول ايدن ايضاح طرزينه اولدی . بونصورتده « فکريات » مسلکک اجتماعيات